

ИЗДАВА
УРЕДНИКОМ
■
СУБОТОМ
ПРЕДНИШТВО И АДМИНИ-
СТРАЦИЈА ЦЕТИЊЕ Бр. 7
ЦЕТИЊЕ

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

УРЕЂУЈЕ ОДБОР
РУКОПИС СЕ НЕ ВРАЋАЈУ
ТЕЛЕФОН УРЕДНИШТВА
БРОЈ 54
ПРЕТПЛАТА:
МЈЕСЕЧНО ЛН. 8.—
ПОЈЕДИНАЧНИ БРОЈ ЛН. 1.—

ЛИСТ ЗА НАЦИОНАЛНУ ПОЛИТИКУ, КЊИЖЕВНОСТ И ПРИВРЕДУ

Рат као учитељ народа

Ниједан раш није никада није пружио нароцима, а нарочито слабијим и мање колективним нацијама, такве поуке какве саопштава свјетски сукоб свакодневно даје у својој олујној и ширини стварности.

Сви народи које је после 1918 године ворушила енглеско-француско-америчка коалиција и који су се дали заваравати привидном слободом и благодарењем што су им пружили њихови велики протектори који су се још онда ширемали за борбу ради освајања свјетске хегемоније, сви ови народи, буну ладунја, сада су жртвовани, и дошли у сусрет кавасу. Они су несрећно хитали да следеју савјештама англосаксских пројеката, која је увјек била и увјек иде само за њим да браниш ту хегемонију, па су се ради стасена великих десктолишкофранцуских земаља бацили у вртлог рата и заувјек компромишавали своје сопствене животно интересе.

Па и сама Русија, након дуготрајне шемелне привреде за рат, којој је жртвовала сва своја срећства у јавовој нади да у подесном часу претазу своју војном коју сибиру Европу врврати и изађу од стране банкарса и штовача збова са онога краја Ја Манши и онога краја Океана, у шренушћу објавила је невољичне пие нити се висијељеном да се главачки бацу у онај сукоб којом не биши кобан за неку будућност.

Сада она искупује на својим леђима ратну преврату највећих англосакских пријатеља, пријатеља да сама онос широкотрпши шетати своје одговорности и поразне посљедице своје противврлоске пољитике.

Па ипак би јој требали бити доволни пријери Јошје, Белаје, Холандије, Данске, Норвешке, Грчке, Југославије па и саме Француске, која је у следећу послужила дозникама својих амбициозних савезника са крајњом лаковерношћу жртвовала за њих свој сопствени положај велике силе и огромна богаћаштва свој колонијалног царства.

Побјеђена на бојним пољима која су у друга времена видјела њену највећу ратну славу, сведена на неко, мора она данас — неспособна за реакцију — присуствовавши трабжењу што је Енглеска и Америка врше на штењу њених посјела, и мора подносити злоначнике и одвраћне чиновне британског ваздухопловства која јој неће жртвине подносиће неспријатним и систематским сипањем смрти у рушевина међу толарним ситационим најнепретрпљивих традова њихове велике савезнице.

А Грчка, а Југославија, зар су оне могле заслужити привремену судбину од оне која је обје снама зашто јер су се хитале бацају у сукоб, у одбрани велике Енглеске, након што су се дале преврати хладисавим обетанима Радио-Лондона?

Оне би могле да у миру и сатирушћу очекују свјетски рат, прије највеће корист из приватнега постојења неутралних земаља, док су међушим хитале да приме на себе ризику опасне авантуре, па су себи задале оне нај крај које је већ снашао друге нације што су се прије њих жртвовале неосвајивом ширину демократије.

Па и сада, када је све већ бесовјерно избуљено, сада када је срамна шра англосакска пољитика ракирлана, ика јом људи међу заимљеним

рушевинама Југославије, који слушају варљиве лозинке Радио-Лондона и који још настоје да заварују народ покушавајући да га оријентису у вртлогу неосвајивих програма војна и сарадаје са расклиманом Енглеском.

Зар народи Црне Горе можда не досијега усомнени на ширине дане прожвљане шоким беслодно и срамног комунистичког вођања?

Он схвати да сваки људски покушај ујерен у смислу угрожавања несамољиве снаге осовинских војски мора већ унапријед бити осуђен на што да се заврши новом шрадијом која би означавала пошћу уништење невојот већ ипак шешким искушењима изврнутог благосиана.

Народ Црне Горе зна да садашње раздобље блаженоста мира, освојено по цијену шешких жртвова и краљу његових најбољих синова, дошћуша свима да поново сипује у животи и да се ведро посвете раду, послушати оним начелима реда и дисциплине која ће једина моћи да даду Црној Гори, па свршеном рату, уређење досједно једног часног и културног народа.

Једина опасност проишја које се шреба бориши је комунизам, а због што није дошћено чикаво одлагање извршеном задочином ратничком одушељењу, које ако би и било схватиљиво и у складу са херојским традицијама Црне Горе у шренушћу када се радило о шме да се са оружјем у руци докаже комунистичко Југославије, баче би само пошћивају пошћу шрадијичког невољичног и неизбегљивог самоубиства нацију.

Било би добро да се што сјеће сви они шренушћу слушаоци лажно шире Радио-Лондон, који би, пребро заборавајући недавно прожвљане сузе превратено и издано народа Црне Горе, хитали да још увјек угрожавају његов рободолжиш мир, уграјући та преме повору коју је већ сахрањено славу и богаћаштва свих оних народа која су се дали жртвовати ради недосијежне енглеске побједе.

Индиа

Нови крупни нереди у Бомбају, Бенгалору, Алахабаду, Мадрасу и другим мјестима Индије показују да се у тој земљи врење не стишава.

Британски секретар за Индију Емери изјавио је у Палати општина да је било жртава нерела у Индији следеће: 846 мртвих и 1.024 ранених међу цивилним становништвом. Губици полиције и британских трупа носе 60 мртвих и 648 ранених.

Сазнаје се из једног комуника бедуистанске владе да се главни град налази потпуно изолован услед прека жељезничке прге.

Вјести о индијским побунама и о енглеским масакрирањима шире се међу индијским пуковима у Египту, Палестини и Ираку. Сазнаје се из Јерусалима да је енглеска команда наредила њихово прибицање у Судан.

Бугарска ће се везати са Јадраном

Сви бугарски листови истичу комунистичког ауторитета Захријева код Дучеа. Са задовољством се опажа да италијанско-бугарска трговачка размијена све више расте и да су срећно завршили преговори о грђењу великог саобраћајног пута између Бугарске и Јадрана преко Албаније.

ЊЕМЦИ НАПРЕДУЈУ ПРЕМА ТУАПСЕУ

ИТАЛИЈАНСКЕ ПОДМОРНИЦЕ ПОТОПИЛЕ
ДВА ЕНГЛЕСКА ПРЕКООКЕАНСКА БРОДА

Потопљено још 141.000 тона англосакских трговачких бродова

Источни фронт

У сјеверозападном дијелу Кавказа освојили су Њемци важне висинске положаје и гревене, те се примакли ближе Туапсеу.

У Стаљинграду освојени су нови блокови кућа из којих су бољшевици пружили очајнички отпор.

Њемачка и савезничка ваздухопловна активност била је углавном упена против штеља од војног значаја на Доњој Волги и Каспјском мору. На централном и сјеверном сектору ограничена је борбена активност на локалне акције јуришних одреда, наведена у сврху консолидације недавно постигнутих успјеха.

Код Ржева је опет нешто појачана обострана активност. Веће територијалне успјехе постигли су Њемци југоисточно од Јамленског језера и западно од Катге. На Карелији прелазна владала је ових дана снажна палба. У зони Лукарјевија сломили су франске трупе неколико совјетских напада залавши непријатељу тежке губитке. На крајњем сјеверу бомбардовао је немачко ваздухопловство с успјехом терор ме у заливу Кола.

Западни фронт

Током дневних напада ваздухопловних формација на предјеле Сјеверне Француске и Белгије дошло је до вадрушних двобоја током којих је оборен, са свега едним губитком од наше стране, велики број вишемоторних бомбардера, од којих су неки америчке конструкције. Међу француским грађанским становништвом било је мртвих и ранених. Разорне бомбе задале су неснагн штету. У ширини јужне обале Енглеске потопили су ланки немачки борбени авиони 6 британских бродова, оштетивши тежко још два друга. Сем тога надгетали су појединачни британски авиони немачки залив. Један од њих је оборен. Иста судбина је снашла још један други бомбардер током акције против западне француске обале. Неколико непријатељских авиона надлетало је западно Њемачку, бацили су бомбе које нијесу проузроковале никакве штете.

Блисни исток

Отежавање исхраненог стања узавија нове побуне у Сирији. У Дамаску се истиче да се британске трупе већ много мјесеци налазе у правим ратним акцијама против наоружаних арапских чета. Постигнута су споразумења међу енглеским командантама 9 и 10 ар ије ради отпремања помоћи специјалним одредима који имају задатак да врше стражарску службу у сиријској пустињи, између Либана и Тигра и Еуфрата. Један од ових одреда, после огорченог герилског боја са националистима, вратио се у своју базу у деловно извешеткован.

У Либану расте незадовољство све више и више. Листови оптужују власт да су изгладнили народ ради исхране окупаторских трупа.

Египатски фронт

Осовинско ваздухопловство гађало је успјешно непријатељске моторизоване формације, батеријске положаје и логоре у зони фронта код Ел Аламена као и лука постојења и складишта код Александрије.

Током напада једне снажне енглеске ваздухопловне формације на осовинске аеродроме изгубили су Енглези 48 бомбардера и лована.

9 октобра дошло је до нарочито жестоких борби између Британског и осовинског ваздухопловства. У тим борбама изгубили су Енглези укупно 54 апарата.

На копненом фронту није било значајних догађаја, само што је код Ел Аламена владала појачана артиљеријска палба.

Атлантски

Њемачке подморнице погодиле су тежко поморски саобраћај код Јужне Африке. Током изненадних напада потопили су они у непосредној близини капштаске луке 12 трговачких бродова од укупно 74.000 тона.

Друге немачке подморнице потопиле су у ширини западне обале Африке, код англоамеричке поморске базе Фритауна, у ширини јужноамеричке обале, у заливу С. Лоренца и током једне буре у Сјеверном Атлантiku 10 бродова од укупно 67.000 тона. Међу овима налазио се један велики британски авион — фригидер од 15.000 тона који је пловио за Енглеску са драгоцијном товаром хране, нарочито заљезеног меса.

Тако су немачке подморнице потопиле још 22 трговачка брода од укупно 141.000 тона.

Једна италијанска атлантска подморница торпедовала је и потопила енглески прекоокеански брод „Ајрон-сајд“ од 20.000 тона и тежко оштетила торседом бивши прекоокеански брод „Тусканија“ од 17.000 тона.

Малта

Италијанска и немачка борбена авиација извршила су низ нових напада на некада снажну енглеску сединомну базу Малту. У тим нападима погођени су разорним и запалимим бомбама многобројни штељи од ратног значаја. Британско ваздухопловство покушало је безуспјешно да се одупре снажној акцији осовинских бомбардера, али су је у томе спријечили ловци из пратње, оборивши више британских авиона.

Биланс јаванског ратног ваздухопловства

Од почетка рата до августа ове године уништило је јаванско ваздухопловство 4.619 англоамеричких авиона. Већ сама ова чињеница доказује јасно да англоамеричке ваздухопловне снаге нијесу у стању да се надмећу са јаванским ваздухопловством, и поред свих тврдих непријатељске пропаганде.

У ПОЧЕТКУ ЈЕСЕЊЕ СЈЕТВЕ

Сад смо у сезони сијања озимих жити. Радити ми мир, постигнут у нашој поразни борби националиста против народних отаџбина, има да се искористи што је могуће више и боље, како би се озимим житарицама засијало што више нашег обривајног земљишта које, с погледом на плодород, долази у обзир.

Ова радна сезона пружа нашим земљорадницима боље услове него што није пружала прошла, прошлења. Прошлог пролећа на свима странама наше сиромашне и ошале покрајине бијесиле су унутрашње борбе, које су у на једној и на другој страни биле апсорбовале велики број здравих радних руку. На тај начин наше њиве у обрадљивом већини немощи стари, слабије жене и недорасла омладине — то је била радна снага, како не за потцењивање, ипак недовољна да површила задатке које је нашем становништву наметнула новостворена ситуација, нарочито економска. Усто треба узети у обзир да је услед немилх догађаја по нашој покрајини свијет много привремено уназађен, будући да је био изложен пустошењима, пљачкама, отимањима, палењима, русишима и другим несрећама. Особито је био пострадао селачки радни инвентар. У таквим приликама било је, одишта, жалосно и прежалосно посматрати наше селачке и селанске, скоро обореде и оголеде, више гладне него сите, како, наспругнут неприликама, несрећама и тежкоћама, у једној ситуацији којом се продава тштовска и митраљска палба улажу своје скромне, прилично испржене напоре да што више земљишта засају, да би се колико толико обезбједили за неизвјесну сутрашњицу.

Као што смо и раније истicali, прихода је труд наших селача уложен приликом прошле радне сезоне наградата једним родом, за који се не може рећи да је задовољно очекивања, али који је, релативно узето, приличан, тако да нашем становништву, ако буде ушло рационално штедљив, уз ово што буде добијало у требовањима, пружа могућност да преживи тежке зимске мјесеце, а вјероватно и да га дотјера до нове жетве. Не треба губити из вида чињеницу да свуда у Црној Гори година није појединачно попијела: негде је род пшенице и кукуруза — а то су главне наше културе — био врло добар, негде приличан, а негде слаби. Паметна и вјешта економска политика мора да води рачуна о тим неједнакостима, како би се извршиле потребне рекомандације.

Кад је труд наших земљодјелаца у прошлог радној сезони, при онако тежким условима, био награђен овим што нам је година домијела, — ми смо увјерени да ће и напори које сада, у овој радној сезони, селаци буду унели у обраду својих њива, уродити још бољим резултатима, утолито прије што данас наши селаци имају више могућности него раније, што су за ово вријеме колико-толико прикрили своја имања и што уживају више личне и имовне сигурности. Радни инвентар је бољи него прошлог радног сезоне. На нашем селу има сада и више радних руку, а надати се да ће бити још више кад се поврате својим кућама сви они интеријери који су помилонани и сви они који су уписани у националистичке спискове, што је неопходно важно и треба да буде чим прије извршено. Повећавањем радне снаге на нашем селу повећале би се и његове продуктивне моћи и продуктивне могућности.

Међу озимим житима која код нас имају услове за гајење и развјатк, несумњиво се истичу пшеница и раж. Њих зато треба што више сијати. Оне дају одличан и сигуран принос. Не траже велико буђење земљишта на коме се сијају, а тако исто ни много рада. Што је најважније, њихова вјеташница пада у вријеме када нема суше, те им ова неман, која много штете наноси јарим усјевица особито

у карстним предјелима наше покрајине, и не може шкодити. Баш због тога оне су за нас корисније него кукуруз, иако овај, само кад је лето кишовито, даје више приноса него оне. Једина ефикасна борба против суше у нашим крајевима, као што знамо, зајед може да се води преријентацијом културе кукуруза на културу пшенице и ражи, уколико се то може помирити са установом плодорода.

Препоручујемо пшеницу и раж, сматрају да дужност да наглашимо да се велика штета да изиђе ставишћу што је за више од двије прошле деценије било забатало гајење ражи. Али била би му још већа штета — ко би га сада и убудуће забатало. Јер раније наша покрајина, иако природно

оскудна, била је у поводним економским околностима, па је становништво и могло да дозволи себи луксуз да забатало гајење појединих култура, а данас је стање тежило, околности слабе, те се не смју чинити пропштања ни пренебрегавања на радном пољу. Раж је корисна житарица по својим приносима у зрну и слами, а врло је погодна, по подлија можда него друге житарице, по томе што се може скоро свуда сијати гдје има које земље, нарочито на угањима.

Ову јесен, која обећава да ће нас обдарити са пуно лепих сунчаних дана, наши земљорадници, у својем сопственом интересу и у интересу циље нације, неодољиво и по сваку цијену треба да искористе, а она ће бити искористена ако се што више земље засије пшеницом и ражи.

Д.

Осврт на пространу индијску земљу и на њено историјско-административно уређење

I.

Индија је највеће централно полуострво јужне Азије, које граничи на северу великим горским ланцима Хималаја и другим мањим брдским системима, што се протежу од тог главног ланца, у равним смеровима. До године 1937 саставио је Индија, т. ј. Индијски британски царство, била је тајкоје и Бирма, која је, познатом енглеском политиком чијепање, претворена у обичну колонију (види чланак „Приредне могућности Бирме“ — „Гл. Црногора“ бр. 36) Индија заузима површину од 4.070.000 ч. км., а дијели се у три добро омеђена предјела.

Први предјо заузима зону испод Хималаја, које дијеле својим источним и западним горским ланцима Индију од Тибета, кијеског Туркестана, Бирме и Афганистана. У сјеверноисточном дијелу горишћу предјо силаци, а туаду улази у Индијску ушину велика ријека Брахмапутра, која се у свом току спаја са Гангесом. Насупрот њима Индија, што с доње стране (тече из јаном кроз Пенит б и излијева се у Арапско море.

Други је предјо ове простране земље Хиндустан, велика равнина, која се простире између Бенгалског залива, африканске границе и Арапског мора, те запрема најплодније и најнасељеније провинције овога краја. Кроз хиндустанску равнину теку велике индијске ријеке, које својим брзним притоцима напашу врло родна поља.

Трећи предјо састоји се од троголастог полуострва Декан; то је високо, равнано, које омеђују ниски горски ланци Винахија, а источно и западно Гати.

Вјетови, што периодично дувају Индијом утчу на поднебне уопште, које углавном о њима зависе. Од коначно децембра па до коначно маја доминирају монсуни континенталне природе и сјеверозападних права. Тада је клима већином суха, али током хладна, а дијелом топла. Индијска плодотворност зависи од југозападних монсуна, који је влажан, јер долази са Индијског океана и са собом носи обилне кише. Највишњити мјесци су јули и август, када вегетација достиже максимум распада и сазријевања.

Ова пространа и богата земља била је увјек мета амбициозних народа, који су се откинали о првенство колонијације већ и у древним временима. У модерне доба стигли су морским путевима европски народи, који су настали да заведу своју доминацију и своју управу, како би могли што боље и што успјешније да искористују и надолупују економски систем своје отаџбине преобилним сировинама и разним природним богатствима овога краја. Године 1498 стигао је индијску обалу Португалца Васко де Гама и тако открио пут следићем португалским, холандским и енглеским експедицијама. Енглеас су први пут стигли у Индију године 1583 са трговачком намером. Пошто су наилазили

на извјесне потешкоће са Португалцима, који су се већ тамо много прије уселили, започели су Енглеас у почетку оспоравати њихова права, а доцније напосто са угуњтавањем. Дошло је код ријеке Тати, која је поравно завршила за Португалце, постоје које су Енглеас склопили равне уговоре са појединим индијским поглавцима и на тај начин осигурали своје позиције и даље надирање у унутрашњост земље. Тако је започело право енглеско господство у Индији, које се касније развило до познатог завидног степена, пошто је Енглеас на те земље до сада постојано припаја непрочијева разна богатства и свакокрне сировине, које су се пратрајене у отаџбини враћале у Индију као довршени индустријски производи, припремљени за употребу или потрошак.

Развој и устаљене енглеског господства може се подијелити у двије фазе: прва од године 1600. т. ј. од угуњтавања франкозг енглеског друштва за Голландијом, до рата за насљедство аустријског престола 1744. У овој времену опасни такмичи Енглеас били су Холандци, а нарочито Французи, којима је било успјешно да оту Мадрас, што су доцније, миром у Аквизгради, повратили Енглеасима. Доцније, за вријеме седмогодишњег рата, Французи су били потучени код Пласеја од Енглеас, који су потпуно заваљали Бенгалским заливом, а за вријеме француске револуције и наполеонских ратова Французи су били потпуно отјерани са индијског тла. Индијски прилици, вјешто посвађани, искористи су се у дугим међусобним ратовима (1767—1818). Како би још лажа ослабила да није била способна да даде јачи и озбиљнији отпор, Енглеас би постепено запосјели покрајину и завели своју власт, док наполеон нијеу потпуно покорио и посљедњег индијског принца, те заваљали Индијом у правој смислу ријечи. Године 1843 заједница је покрајина Бом; 1849 Пенуб; 1852 Тенасерим, Аракан и доњи ток ријеке Иравадија, 1856 Онд.

Б. Б.

СЕЉАЦИ! Поманите један другог у нашој слози, сардњи и међусобном помањану наји: ћете главни услов за лакше преживљање оскудна, немаштине и тежкоћа које трпите.

„НОВА ГРАМАТИКА ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА“

Иаашле су у посебној књизи, под горњим насловом, проширене и допуњене

„ЛЕКЦИЈЕ ИЗ ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА“ шампане у „Гласу Црногора“

Књига се већ налази у ПРОДАЈИ

на Цетињу у књижари г. Марка Вујовића;
у Подгорици „Гласу Црногора“;
у Палазову граду „Гласу Црногора“;
у Никшићу „Прогрес“.

ИНТЕРВЈУ СА ПУКОВНИКОМ Г. БАЈОМ СТАНИШЊЕМ

Народ жеми увијек да поново нешто ч, је о политичком развоју земље, зато са правом тражи изјашњење успјешних народних вођа. Наш сарадник је у том циљу потражио једног од народних вођа, пуковника Г. Станишња и нашао га на пријатељском ручку у кћин г. Стева Јовићевића, трговца.

Иако није био мјеста за сличне појте, г. пуковник је љубавно иаашао у сусрет нашем сараднику и без резерве одговорио на следећа питања:

Господине пуковниче, Ви сте свакако ошши на Цетиње и остале немилико дана службеним послом? Да ли сте задовољни за Вашим боравком на Цетињу?

Потпуно сам задовољан. Службене ствари ради којих сам дошао на Цетиње, на позив мога шефа Ђенерала г. Ђуановића, нашла су на пуно разумијевање Његове Екселенције Губернера Црне Горе, који је показао пуно добре воље и ефикасности како би што боље и што ефикасније помогао тежио настрадалом народу у Црној Гори. Поред тога имао сам додира и са извјесним личностима, за које се вјеровало да немају исте погледе и исти циљ који је јасно објављен у првим данима националног покрета. На тим састанцима стекао сам противно уверјење, са којим сам потпуно задовољан.

Да ли Ви осјећате неки неспоразум, раскорак или радње које не служе постављеном циљу, приликом образовања националног покрета?

За ово неколико дана које сам провео на Цетињу, видим да је све то преувеличано.

Дакле, тај неспоразум или раскорак у националном покрету нема ни изадалека онај значај који му народ припада. Моје је дубоко убјеђење да ће се тај неспоразум нагло изгубити без никаквих травања или штега за циљ народног покрета. Ово убјеђење заснива на томе, што сам из разговора са појединим заинтересованим личностима стекао увијерење да у главним питањима стојимо на истој линији:

- 1) Слога и народно јединство;
- 2) Довршене борбе против народних апотвора, — синова наше крви, — паликућа и лешинаре;
- 3) Чишћење будућег друштва од неваљалаца, корупцијонаца, протекциониста и народних гробара сваке врсте;
- 4) Потпуна лојалност према италијанским војним властима, које су нам помогле и омогућиле да се ослободимо неуспјешног домаћег зла и сачувамо што се сачувати могло;
- 5) Организација, на бази споразума, наш престолонаследник и његову лаху имовину. Без крајње потребе и без јасних доказа не пролити и даље ни једну кап народне крви. Угуњати народ на пут чести, братства и слоге, реда и рада, како би чист и здрав дочекао будуће ново доба.

Није рјешава случај да се, пред јачом силом, уједиње и поједини народи који имају сасвим супротна гледишта. Зашто не би могли и ми, шачина људи који у основи, како горе рекосмо, једнако мислимо и једном циљу тежимо.

Селаци, који је највише трпимо и највише жртвава појно, да се ослободимо домаћег зла и напасте, неће трпети никаква ценкања и политичка погађања, која у највећој мјери шкоде народним интересима и његовом опстанку — завршио је г. Станишња са изразом пуних увјерења.

А.

ПРОИЗВОДНОСТ РАЗВИТКА

Међу прогресним марксистичким учењима налази се и учење о томе да ће се социјализам развити најприје у оним земљама које су индустријски најразвијеније. Према томе учењу, а и према предвиђањима Маркса и његовог сарадника Енгелса, у Енгелсовој се идеји развио социјализам, односно у којој би пролетаријат најприје дошао до могућности да уздвоји концентрацију капитала у све мањи број руку и све веће пауперизације, лако приграбе свој власт и да диктира нови поредак „социјалне правде“.

Наведено мишљење теорије марксизма су наложили још у другој половини прошлога вијека, и ево скоро прве половина овога столећа, а догађаји им не дадоше за право. Напротив, догодило се оно што они нијеју ни сањали, а то је руски, советски експеримент. Русија није била индустријска земља, те није имала ни велике масе индустријског пролетаријата. Она заправо није била потпуно постала ни капиталистичка земља, већ се налазила на прелазу из феудалног, властелинског поретка у поредак капиталистички. И у тој и такој великој 1917 године извршен је комунистички преврат, који је довео на власт људе који се боре за стварање једног новог, по њиховим ријечима бољшег поретка него што је овај данашњи. Готово као један развијени друштвени ступањ, који није био ни уведен потпуно и који је био далеко од тога да буде живљен, болшевици су прескочили. На тај начин они су дошли у сукоб са својом теоријом еволуције, по којој се сваки развијени ступањ мора иживјети да би се ступило у нови, наредни. Иако болшевици себе сматрају истинским марксистима, они су својим пријером показали неоснованост марксистичког мишљења да ће се социјализам најприје развити у индустријским земљама. Но не само то: они су показали да насупрот теорији о нужности развоја који је предодређен економским фактором постоји *производни* развој, тај да људи својом вољом могу да стварају какве год хоће поретке; тако исто они су показали, како су највећи негативни слободне мисли, да марксистичка учења подлежу и треба да подлежу слободној критици, вентилирању и ревновању и да, уколико се тај поступак више на њих пријемије, у толико више слабијања њихов „научни“ оргол.

Стари наш публициста Живојин Багдигић, који је у ери народно-фронтитке заступао и широко идеје раздржавања нашег друштва, од државног и националног органа, написао је једну књигу о болшевизму, која, нажалост, није била много апањена, али која представља драгоцен прилог разбору појмова и филозофских разликовања болшевишма и марксизма. У тој својој књизи поменути писац је истакао да болшевишма нема право да себе сматра за једино исправног тумача марксизма. Напротив, болшевишма је нека врста дијве леве и десне марксизма као теорије и руског анархизма (нихилизма) као праксе. Писац је општо своје аргументање над рускишким бијесом револуције и над некорисношћу, бесцелношћу и узалудношћу жртава које су болшевици проузроковали својим хрватим експериментом, највише сумну у крајњи успјех тога покуса. Главни аргумент за овако схватање нашао је баш у марксистичким учењима о неопходности живљивања сваког друштвеног развијеног ступња (те према тиме о безумности њиховог прескакања) и о првенственом доласку пролетаријата на власт у индустријски развијеним земљама.

Марксистичке теорије, наравно, ивазијавај разна мишљења, схватања и тумачења чак и међу самим марксистичким „присталицама“. Та схватања могу бити супротривечна, а да ипак буду логично логички образложена миш-

љењима твораца „научног“ социјализма Маркса и Енгелса. У једном истом питању могу се на тај начин заузимати супротни и искључиви ставови, а ипак да се код Маркса и Енгелса нађе читата за њихово поткрепљење. Тако се помоћу Маркса може бранити револуција као средство за донах пролетаријата на власт, а може се, насупрот томе, заступати теза да ће се социјализам остварити еволуцијом, мирним путем! Такве могућности показују несумњиво и јасно да су творци „научног“ социјализма били недољедни у својим учењима.

Али, више од свега треба нагласи-

Годишњица рођења

и првог великог открића славног морепловца ХРИСТОФОРА КОЛУМБА

12 октобра 1451 године родила је славна Литургија човека, којеу је удед наменио задатак да својим неустрашим духом изведе дјела пресудна у историји људске цивилизације, и да постави један од камена-међаша између Средњег и Новог вијека историје човјечанства. Тог дана је скромни беоновски чешљав вуке Бартоломео Колумбо добио сина, крштеног именом Христопфор. Дечак је прве године своје младости провео на очевом зајату, али његова немарна природа није се могла помирити са мишљу да се прикује за једно мјесто за посао који није и стао да отвори никакве нове шире хоризонте, за којима је његов живахна, већ изарно пробудени дух своим снагом чежио. Велика беоновска лука привлачила је младог Христопфора у толикој мјери, да је често — заборављајући на све — сатима морара са своје стране свијета, слушајући отворених уста у узакрених очју њихове приче о далеком непознатом крајевима. Дечакова душа похлепно је упијала у себе сваку ријеч, а мисао је била далеко од све једноличне стварности, тако некуд у неанне предјеле широког свијета, тамећи све више и све снажније дјечака са собом. Искушење је било и сувише велико, и једнога дана одлука је пала.

Христопфор је имао једва 18 година када је ушао у морарски живот и када се први пут отисну на бескрајну морску путину, толико страшну а истовремено ипак толико замамну. О првим годинама његовог морнашког живота остала је и историја врло мало позната. Зна се само толико да се он већ онда, у самоме почетку, истакао својом интелигенцијом, смјелошћу и способношћу, тако да је био послан у Лисабон, гдје је са великим успјехом добио потребно поморско образовање. Дошавши се у Медери или у Порто Санту оженио са кћерком једног италијанског властелина, са којом је добио сина Дијега. Рано је постао удавач, и од тог времена упутио се у велика путовања, водећи са собом свог малог синчића.

Равно прије 450 године, 3 августа 1492 године, кренуо је са 3 каравеле из Буелве. 12 октобра, у страшној бури која је пријетила да донесе пропад његовој малој флотили, укавало је провиђење Колумбу у последњем часу жуљено копно, те је његово бродови претало у обалу једног не познатог острва, које је он — у знак захвалности — назвао именом Сан Спас, или шпански Сан Салвадор. При повратку у Барселону припремљен је му тр-уфанлијош дочек, не само од стране одушевљених маса, већ и са највиших мјеста, од стране ондашњих мислих владара Шпаније краља Фернандо и краљице Изабеле.

За полазну такму свог другог путовања одабрао је Колумбу луку Кадикс. Свејетина се у огромним масама окупила у пристаништу да испрати онда већ славног морепловца, припрећујући

ти да су животна пракса, догађаји и искуство показали да се друштвени развој не креће онако како су Маркс и његови сарадници тврдили и предвиђали. Догађаји су разбуљили марксистичку теорију о фаталности нужности друштвеног развоја, и показивали да су, на крају крајева, људи, односно њихова воља и њихова свијест, главни фактори друштвеног развоја, друштвених покрета и преображаја. Јер како то не би тако било, онда би биле узалудне све теорије, сва просвјетљивања, сва организовања, сва врбовања, све пропаганде, сви савети, сва одобравања од јединих идеја и сва навођења на друге идеје. „Човјек је мјера свих ствари.“

К.

Европеизација Турске

Са географског становишта налази се Турска на граници Истока и Европе, са којом је везана једном дијелом своје територије. Такође и обзиром на јавинацију, обичаје и ношае, претставља додирну област двају свијетова и двеју епоха. Трагови Европе појављују се све чешће и чешће: на сваком кораку видимо још поразније осталих средњовјековних елемената. На свим пољима јасно се огледа развој и напредак, прелаз старо, источничког свијета у нову модерну, правоме смислу ријечи европског друштва. Али антика још није у свему мртва; на многим пољима још увијек се није потпуно стигло до новота.

У XIX вијеку све се више заострала супротност између старијег и младег, као претставника источничке заосталости, са једне, и нове генерације, која је — како дубоко одана животној мисли — тежила према Европи, са друге стране. У почетку овога вијека наша је ова супротност свој изразом у образовању „Лиге за слободу и слободу“. Балкански и светски рат укинули су развој тог маод националистичког покрета. Енисер-паша супроставио му је пан-исламску идеју, која је тежила за уједињењем свих муслимана. Српски светски рат угушио је ту идеју и створио подесан терен за националистички покрет.

Услови примирја наметнули су Турској ропско стање, али тиме је јан потпуни размах већ једном дошле до мисли, те се су сви турски националисти нашли на окупу. Мустафа Кемал, славни борац са Дарданелс, Кавказа и Арабије, напустио је војску у часу када је измислио за императора турску у Анатолији, стао на чело наву вјерних анатолијских пукова и дигао се против владе у име националне политике, насупрот Грцима подбалажним од стране Антанте. Борба је била жестока. И ако се у њој послије три и по године извојевала побједа, то се ипак у првом реду захватили немјерној енергији Мустафе Кемала, вјерности његових пукова и храбрости других националиста у разним дијеловима Турске.

Након потписивања примирја у Модани одлучила је анкарска народна скупштина укидање султана. Годину дана дошле је проглашене је република, а за њеног претсједника изабран је Мустафа Кемал. Од тог дана почео је грандиозан конструктиван рад тог човека, који је Турску корак по корак извело из средњовјековног заосталог стања на свијето дана и увео као достојног члана у коло европских народа.

Кемалове реформе многобројне су и сестрствене почевши од европеизације ношае па све до укидања „регоријанског календара“ којим је Турска почела да рачуна бријеме на европски начин. Законом о грађанској држави је типична источна полигамија. Све до тада жена није имала никакве слободне. Она је била својда једнога човека и није се смјела нигде јавно појављивати. Нова влада дала је жени потпуно слободу, па чак и политичка права. Она је примљена у јавни живот са истим правима као и мушкарци.

Ради продубљивања односа са Европом укунуто је и древно државно писмо, које је све до тада изасиљало Турку, те је уведена латиница писмита свих европских народама. Јаван је очистио од арапских и персијских примеса, те је омогућен јавни грађански развој; повољности је за пријером Европе уведена су и породична имена, те оно што ми називамо презименима. Мустафа Кемал узео је презиме „Ататурк“, што у преводу значи „Отац Турска“.

Извођење свих ових дјелова реформи трајало је годинама, прачење са спољашњим модернизацијом. Сабрање су честе у парламенсту, овијачне дрвене; дрвјене су нове жељезничке пруге; подигнуте су многобројне модерне школе, у којима

— Наставак на 4-тој страни

СЕЛЈАЦИ! Искористите лијепо јесен и засије! што више земље оним житима!

РАДИО-ЦЕТИЊЕ

ГЛАС, ДУЖИНА 218 м. РАДИО 318 КИЛОЦИКЛА
Програм радио-цетињске станице прелазе следеће програме:
Од 12 до 13 часова: Музички програм.
Од 13 до 13,15 часова: Зван такмич пресека и дјелова на италијанској језику.
Од 13,15 часова: Дјелова на српскохрватској језику.
Од 13,15 часова: Дјелова на српскохрватској језику, са балетским сали Трпјога Палата и есеуистичким додацима.
Од 13,30 до 20 часова: Музички програм.
Од 20 до 20,40 часова: Зван такмич пресека и дјелова на италијанској језику.
Од 20,40 до 21,30 часова: Музички програм.
Од 22,00 до 22,15 часова: Дјелова на српскохрватској језику.
Од 21,45 до 22 часова: Музички програм.
У петак, у 21 часова: Радио-концерт.
У суботу, у 19,15 часова: Час за омиљене.
У недељу, у 12,30 часова: Дјелова у језику.
У недељу, у 19,15 часова: Прелаз на језику.
У недељу, у 19,30 часова: Саопштење најбољег (прелаз на Радн).

МАЛИ ОГЛАСИ

М. је сједочанство о свршеном III разреду Подгоричке гимназије бр. 24 изашло из школске 1940/41 године, изгубило ми у кући, те га овим путем оглашавам за неважеће.

Марко П. Марковић
из општине Пиперсје

Приликом немилхих догађаја од 13 јула 1941 године пропала су им трговинска овлашћења издата им од стране Навелства срезом четинског у то:

1) Банковско-штитерске радње бр. 2650 од 04. XII 1938 год.

1) Помодло-галатерске-гложарске-стакларске радње бр. 13853 од 27/IX 1939 године, те их овим путем оглашавам за неважеће.

Бобо Б. Јанковић
из Рибке Црнојевића

Тражи јединца сина Душана Андрија Радонића из Мана, општине Будва, којег су партизани још у јесену марта 1942 године одвели, те од тада о њему незнамо ништа да ли је још жив или је убијен.

Молимо сваког оног који би имао шта о њему знао да нас извести на адресу Радонић Анђа пок. Андрије из Мана, пошта Будва. Све трошкове о извештају сама ће својим сити.

Узвратићу захваљујући и близак се Радонић Анђа пок. Андрије из Мана — пошта Будва

Дана 10 августа 1942 године напустила ме је сасупномо мја жена Стојанка Рибна Брацковић, коју сам у присуству људи позвао на продајне брачног живота, на који позив нисам пристао, те је остала несагласна за своју жену, нити ће пријати никакве дугове које она буде учинила. Против ње исте подносићу бракоразводну пријаву код Црквеног суда.

Ђорђе П. Милоша
шофир из Подгориче

И губио сам сједочанство о свршеном II разреду четинске гимназије из школске 1940/41 године, те га овим оглашавам за неважеће.

Милосав В. Станковић
из општине Њежњих

Моја жена Милица Букаковић, рођена Лаковић, напустила ме је дана 1. октобра 1942 године из неопознатих ми разлога, те је она не сматрам више за своју жену, нити је пријати никакве дугове које би иста починила у име моје.

Шанко Букаковић
кафејана
Голоубић — Зета

Изгубила сам своју личну легитимацију издату ми од Управе Општине цриничке под бр. 738, те је овим путем оглашавам за неважећу.

Перовић Милосав
из села Трнова

Своје годишње сједочанство о свршеном V разреду четинске гимназије као и крштеницу изгубио сам, те га овим путем оглашавам за неважеће.

Владеца Николић
Четине

Моја жена Анђа рођена Вуковић напустила ме је за пријеме комунистичке владавине у мјесцу октобру 1941 године, када сам ја морао побјећи од куће да спасим живот међу Италијанима у Даволујеву.

На кој лични позив у присуству свједока и молих њених пријатеља, да се поврати на продајне брачног живота, нисам се уступао, па је овим путем потпуно потпу позива да се у року од 24 часа по пријему овог позива, врати на продајне брачног живота, у противном престате крштење бито моја жена и противу ме подносићу тужбу за бракоразвод.

Милово М. Шарановић
пол. писар у пензији из села Мерица

Моју легитимацију издату ми од Општине четинске под бр. 1689 изгубио сам, те је овим оглашавам за неважећу.

Васо М. Белада
Врела — Четине

Своје сједочанство о свршеном V разреду, као и моје сестре Дабине о свршеном II разреду беранске гимназије изгубио сам, те их овим оглашавам за неважеће.

Вуканшић В. Вуковић
Нишкић — Голуби

Дана 28 септембра тек. год. изгубио сам у пролазу Њежњинском уликом ковчић са 4670 — лира, те га овим путем оглашавам да ако су поменути ковчић или новац да га узгађу предаду Управшћу „Гласа Црногорца“ — Четине.

Марко Оташевић,
трговац из Будве.

ПОСЛЕДЊЕ ВИЈЕСТИ СА РАЗНИХ БОЈИШТА

НЕЧОВЈЕЧНО БРИТАНСКО ПОСТУПАЊЕ

СА РАТНИМ ЗАРОБЉЕНИЦИМА

Велике промјене у хрватској влади

ИТАЛИЈАНСКИ БИЛТЕН БРОЈ 869

ОД 12 ОКТОБРА 1942-XX

Главни стан италијанских наоружаних снага јавља:

На Египатском фронту влада незнатна активност артиљерије и извиђачких елемената. Противавионске батерије копнених јединица разориле су 4 непријатељских авиона. 3 друга разорили су у борби њемачки ловци.

Осовински висински бомбардери и обрушивачи напали су јуче и ноћас аеродроме на Мали, изредивши се у више таласа над циљевима. Ловци на пратње заметнули су побједоносне даобоје са противничким одбрабеним ваздухопловним снагама. 6 авиона оборили су њемачки пилоти, а 9 италијански ловци, који су успјешно гађали из митраљеза многобројне друге апарате. 3 наша авиона нијесу се вратила у базу.

Једна наша подморница под командом поморског поручника Раула Галети торпедовала је и потопила у централноме дијелу Средоземног Мора једну непријатељску подморницу.

ЊЕМАЧКИ БИЛТЕН ОД 11 ОКТОБРА 1942-XX

Фиреров Главни стан јавља:

На сјеверозападном дијелу Кавказа су њемачке алпинске трупе, потпомогнуте ваздухопловним формацијама, протјерале непријатеља и са других утврђених висина. Група непријатељских снага о којој је јављено да је склоњена све више бива присиљена да се стисне на све мањој површини, последње увалудних покушаја да се ослободи из обруча, те се сада приступа њеном уништавању. На фронту код Терка слоњени су непријатељски напади. Моћне ваздухопловне формације наставиле су током ноћи концентрисане нападе против центра Грозног, веома важнијег мјеста за снабдијевање петролејем. Нанесена су велика разорена и изазвани пожури. Током борби у Сталинграду је артиљерија успјешним погоцима уништила једну непријатељску групу која је имала наміјеру да изврши напад. Слоњени су противнапади изведени у саврху олакшања положаја на сјеверу града. На Донском фронту током локалних акција уништене су многобројне касарне, зоробљени војници и запалијено оружје. Измјеру 29 септембра и 9 октобра изгубила је Совјетска авиација 350 апарата у ваздушним борбама; 16 је срушила њемачка противавионска артиљерија, 19 копнене јединице а 8 је разорено на земљи. Укупни број непријатељских губитака на тај начин износи 430 апарата. У истом временском периоду изгубило је њемачко ваздухопловство у Источном фронту 36 апарата.

На југоисточну Енглеску погођена су током дневних напада бомбама великог калибра војна постројења и слагалишта намирница. Британска авиација је изгубила од 1 до 10 октобра 127 апарата, од којих 54 над Средземљем и у Сјеверној Африци. Током истог временског периода изгубљена су у битци против Велике Британије 23 њемачка апарата.

Знатне промјене у хрватској влади

Поглавник је смиенио министре правде, унутрашњих дјела, просјетје, здравља, привреде, индустрије, трговине, шума и корпорација. Истим декретом постављени су нови министри. Уведено је 8 министарстава у мјесто 14. То су министарства иностраних дјела, одбране, унутрашњих дјела, правде, финансија, просјетје, привреде и саобраћаја. Укинут је потсекретаријат за јавне радове, који прелази у компетенцију министарства унутрашњих дјела.

Кинески фронт

Трупе јапанске војске које оперишу против комунистичких снага западно од провинције Шангунг изазивале су велике успјехе. Прелазе се више непријатељских воја, а преко 4000 кинеских војника пало је или је заробљено. Такође и чинишких снаге које се боре у провинцији Шанси претрпјеле су ових дана тешке ударе. 15.000 војника и официра прешло је недавно на страну Нанкинга. Велике јапанске ваздухопловне формације нападе су изненада Лјуанг у провинцији Хонаг, гдје је било сједиште генералштаба једне непријатељске армије. Бомбардована су многобројна војна, а нарочито ваздухопловна постројења.

Једна сјеверноамеричка подморница потопила у Кинеском Мору један јапански брод, који је превозио велики број енглеских заробљеника.

ЊЕМАЧКЕ РЕПРЕСАЛИЈЕ

због противујрописног британског третирања заробљеника

У одговор на саопштење врховне команде наоружаних снага од 7 октобра примјенјене су противијери у вези са везивањем ратних заробљеника. Британска влада није принала чињеницу да су њемачки ратни заробљеници, и поред изјављивања министара рата, били брутално везани. Стога је 8 октобра везано 12.107 официра, 1.269 подофиција и војника, који су били заробљени, након што им је саопштен мотив који је намерио да се примјие не овакве мјере. Нијесу везани војни капелани, санитетско особље, ранљивци и болесници. 8 октобра на вече објавио је британски министар рата да ће 10 октобра у подне бити објављен исто толики број њемачких ратних заробљеника. Врховна команда њемачких наоружаних снага ставиће 10 октобра у подне о овине трошкови број британских ратних заробљеника.

Банг Чинг Веј о совјетском фронту

Претседник министарског савјета националне Кине Банг Чинг Веј дао је интервју дописнику „Токио Шимбуна“, у којему је изјавио да ће са слоном војне моћи Совјетског Савеза ослабити свјетски утицај комуниста. Са тог становишта совјетски фронт заслужује нарочиту пажњу. Уколико болшевичка војна снага постаје мањак, утицало се или више олакшава уво-

ђење у Кину противкомунистичке политике. Говорећи о савезницима Совјетског Савеза, Енглеској и Сједињеним Државама, изјавио је он своје убјеђење да ће Англосавез без сумње препустити совјетске савезнике свакој судбини чим на њих слом буде постао сигуран. То исто ће се догодити са Чункингтоном. Што се тиче Индије — рекао је Банг Чинг Веј — такође и национална Кина жели независност Индијаца. На крају је он изјавио жељу да сарађује са индијским народом на рјешању проблема Велике Источне Азије.

Сјеверно-америчка провокација Чилеа и Аргентине

Сјеверноамерички потсекретар Самиер Велс одржао је у Бостону говор који је изазвао оправдане протесте у Чилеу и Аргентини. У огледној изјави да оправда сјеверноамеричке битке и изврши нови притисак на оне државе, изјавио је Самиер Велс да је одбијање Чилеа и Аргентине да прекину односе са Осовином учинило да друге републике могу бити нападнуте на леђа од стране непријатељских агената. У области земљама изјавио је велика реакција. Чилеанска влада упутила је телеграфску изјаву Вашингтону, у којој истиче да Велсов изјавија достојанство земље, и обраћа агорени протест престједниј сјеверноамеричке конфедерације. Учесник полска претседника Рјоса за Сједињене Државе на Рузвелтов позив истиче нота — Самиер Велс хоће да једним говором, који криш све дипломатске обичаје, стави нашу земљу у лошу свјетлост пред другим нацијама Континента, пребацијући на Чиле одговорност за торпедовање савезничког бродовла, и покушавајући да прикаже како је наш став наводно против њ наших обавезама. Чилеанска влада, саслушавши главног команданта морнарице, тврди да се верија на којој су информације одаслане на Чиле изазвале потапане сјеверноамеричких трговачких бродова у водама удаљених хиљаде миља од наше обале, не може прихватиати.

Исто тако нејасно је саопштење вези са аргентинским казначарством. Влада републике изјављује да оптужбе наводе изјаву нејасни конкретни случајеви насупрот пријатељском ставу Аргентине према свим америчким земљама. Аргентински амбасадор у Вашингтону добио је инструкције да обрати пажњу сјеверноамеричке владе на неопортност изјава секретара сјеверноамеричког државног департамента Листов објавио земљама изјављују своју солидарност са својим владама. Лист „Импарцијал“ јавља да је претседник републике Чиле Рјос одлучио да личним протестује код сјеверноамеричке владе. Држи се да овај инцидент мора изнети одлучну прекретницу у политици Чилеа у оквиру међународних односа. То зависи од одговора који ће доћи од сјеверноамеричке владе.

КРАТКЕ ВИЈЕСТИ

ИЗ ИНОСТРАНСТВА

— У близини једне полицијске касарне у Белфасту дошло је до жестоке експлозије. Ранила су два агента и три грађанина. Експлозија је сљедећа интензивна пуцњавина изазвала пошодице и чланова ирске републиканске војне.

После сједне претседника Совјетског савјета изјавио је провокација „Импарцијал“ да су три друга члана владе своје оставе

Штегарије „Обод“ — Четине